Wanda NOWARA, Katarzyna SZARZEC
Akademia Ekonomiczna w Poznaniu

CHARAKTERYSTYKA UPADŁOŚCI POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW – WYNIKI BADAŃ

Wprowadzenie

Upadłość przedsiębiorstw jest elementem gospodarki rynkowej, w której prowadzenie działalności wiąże się z jednej strony z generowaniem zysków, a z drugiej – z ponoszeniem ryzyka. Upadłość każdego przedsiębiorstwa wpływa na funkcjonowanie innych powiązanych z nim podmiotów, co rodzi potrzebę jej wszechstronnej analizy. W krajach wysoko rozwiniętych upadłość jest przedmiotem licznych badań. W Polsce oficjalnie publikowane i powszechnie dostępne dane dotyczące tego zjawiska obejmują jedynie liczbę złożonych wniosków o upadłość i o układ, wraz ze sposobem ich rozpatrzenia przez sąd (w układzie właściwości sądów) oraz czas trwania przeprowadzanych postępowań upadłościowych i układowych. Informacje te są opracowywane przez Ministerstwo Sprawiedliwości i publikowane na jego stronach internetowych.

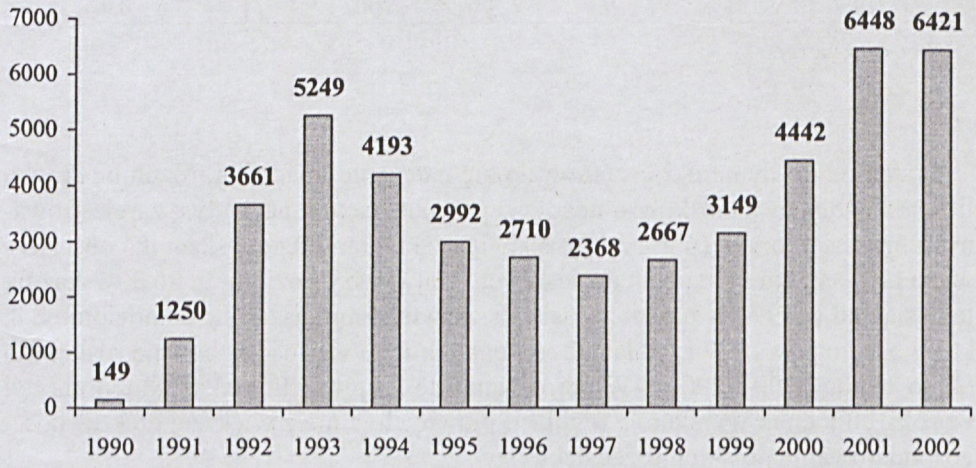
W ramach realizacji projektu badawczego „Analiza i prognozowanie upadłości przedsiębiorstw w Polsce"[1] podjęto próbę charakterystyki populacji przedsiębiorstw, wobec których złożono wnioski o upadłość. Badanie tej populacji zostało przeprowadzone ze względu na: podmiot składający wniosek, sposób zakończenia sprawy, strukturę własnościową, branżową i wiekową dłużników, głównych wierzycieli oraz przyczyny upadłości. Podstawę analizy stanowiły dokumenty dołączane do wniosków o upadłość, złożonych w latach 1995-2001 w Sądzie Rejonowym w Poznaniu oraz w 2001 r. w sądach rejonowych Opola i Zielonej Góry. Zgodnie z przepisami tak starego, jak i nowego prawa upadłościowego, sprawy o ogłosze-

[1] Projekt KBN nr 5HO2B 014 21.

nie upadłości rozpoznawane są przez sąd rejonowy (sąd gospodarczy), właściwy dla zakładu głównego przedsiębiorstwa dłużnika[2].

1. Ogólna charakterystyka procesów upadłościowych w Polsce w latach 1990-2002

W Polsce w latach 1990-2002 złożono ogółem 45 699 wniosków o upadłość. Liczba wniosków o upadłość rejestrowanych każdego roku w sądach rejonowych wzrosła ze 149 w 1990 r. do prawie 6,5 tys. w 2002 r. (por. rys. 1). Na początku lat dziewięćdziesiątych dynamika składanych wniosków była bardzo wysoka (por. tab. 1). W roku 1991 liczba złożonych wniosków wzrosła w porównaniu do roku poprzedniego ponad ośmiokrotnie, w 1992 r. – prawie trzykrotnie. Tak wysokie stopy wzrostu w tym okresie wynikały z faktu, iż w gospodarce planowej upadłość w ogóle nie występowała i pojawiła się dopiero na etapie transformacji polskiej gospodarki. Przyczyn upadłości przedsiębiorstw należy upatrywać w załamaniu dotychczasowych rynków zbytu, liberalizacji handlu zagranicznego i pojawieniu się konkurencyjnych produktów zagranicznych, we wprowadzeniu programu stabilizacyjnego

Rys. 1. Liczba wniosków upadłościowych złożonych do sądów w Polsce w latach 1990-2002

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl/statystyki)

[2] W przypadku gdy dłużnik ma zakłady na terenach podlegających kompetencji kilku sądów i trudno ustalić, który z nich jest zakładem głównym, właściwy jest każdy z tych sądów.

wraz z wysoką realną stopą procentową oraz w niskich możliwościach adaptacji przedsiębiorstw państwowych do nowych warunków gospodarowania[3].

W latach 1994-1997 dynamika składanych wniosków była ujemna, co wiązało się z wysokim tempem wzrostu gospodarczego w tym okresie. Korelacja pomiędzy stopą wzrostu liczby składanych wniosków upadłościowych a stopą wzrostu PKB w latach 1991-2002 wynosiła w Polsce –0,901. Później, w latach 1998-2001, stopa wzrostu złożonych wniosków o upadłość była dodatnia i rosnąca. O szczególnej wadze problemu upadłości w polskiej gospodarce świadczy fakt, że w latach 2000 i 2001 dynamika tego zjawiska wynosiła ponad 40% w porównaniu do roku wcześniejszego.

Tabela 1

Stopa wzrostu wniosków o upadłość złożonych do sądów w Polsce w latach 1991-2002

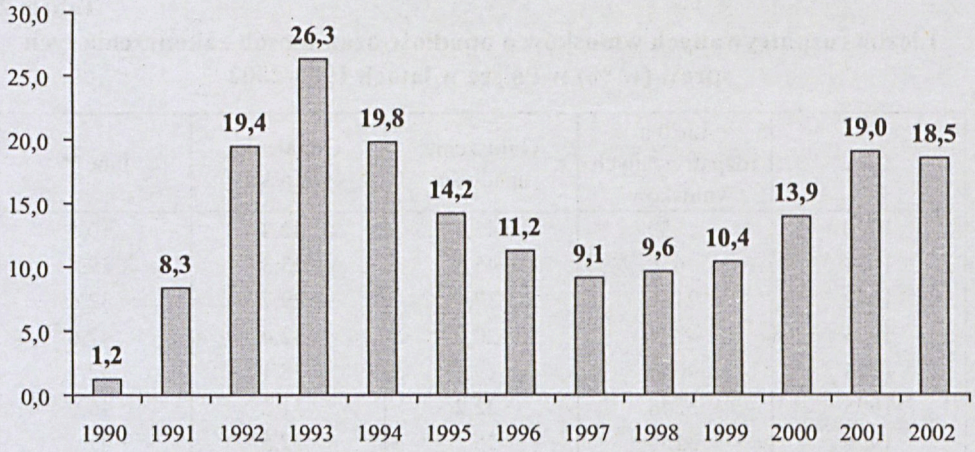
Lata	Dynamika (w %)	Lata	Dynamika (w %)
1991	738,9	1997	–12,6
1992	192,9	1998	13,0
1993	43,4	1999	18,0
1994	–20,1	2000	41,0
1995	–28,6	2001	45,0
1996	–9,4	2002	–0,4

Źródło: Jak rys. 1.

Podobnie do dynamiki kształtowało się natężenie upadłości, rozumianej jako liczba złożonych wniosków o upadłość przypadających na 10 tys. zarejestrowanych przedsiębiorstw (por. rys. 2). Największe zmiany tego wskaźnika obserwowano na początku lat dziewięćdziesiątych. Najwyższy poziom, tj. 26,3, wskaźnik ten osiągnął w 1993 r., potem zaczął sukcesywnie zmniejszać się do poziomu 8,8, który osiągnął w 1999 r. W latach następnych jego wartość ponownie rosła – do około 19 dla 2000 i 2001 r. W porównaniu do krajów UE[4] wskaźnik ten nie był wysoki, co jednak wynikało z regulacji prawnych, a nie z większej efektywności gospodarowania polskich przedsiębiorstw.

[3] S. Sojak, *Przyczyny rozwoju i upadku przedsiębiorstw w okresie transformacji systemowej w latach 1990-98 w ocenie banków*, Roczniki Naukowe WSB w Toruniu 2001, nr 1(1), Wydawnictwo WSB w Poznaniu, Poznań 2001.

[4] Dla porównania średnie natężenie upadłości dla krajów Unii Europejskiej wynosiło w 2002 r. 89. Zob. *Insolvenzen in Europa. Jahr 2000. Eine Untersuchung der Creditreform Wirtschafts- und Konjunkturforschung*, http://www.creditreform.de/angebot/ Downloads_Analysen/Wirtschaftsanalysen/Europa.pdf, lipiec 2003, s. 7.

Rys. 2. Natężenie upadłości (liczba wniosków o upadłość na 10 tys. przedsiębiorstw)

Źródło: Jak rys. 1 oraz *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2001 r.*, GUS, Warszawa 2002; Rocznik Statystyczny 2002, GUS, Warszawa 2003

Ze względu na sposób rozpatrywania przez sąd wniosku o upadłość wyróżnia się cztery pojęcia proceduralne:

- ogłoszenie upadłości przedsiębiorstwa,
- oddalenie wniosku – polega na tym, że z przyczyn merytorycznych sąd nie ogłasza upadłości, bo np. nie zachodzą do tego przesłanki albo wniosek złożył podmiot nieuprawniony, albo inna jest w tym zakresie ocena sądu (np. wniosek jest przedwczesny),
- odrzucenie wniosku – następuje wówczas, gdy składający go nie dopełnił formalności, np. wniosek jest niekompletny, nieopłacony, bez odpisów, nie podpisany itp., a na wezwanie sądu nie został on uzupełniony, czyli nie można było nadać mu biegu,
- umorzenie postępowania upadłościowego – ma miejsce, gdy postępowanie zostało wszczęte i w jego trakcie pojawiły się (określone w ustawie) przesłanki umorzenia, np. okazało się, że upadły nie ma majątku nawet na zapłacenie kosztów sądowych.

W ogólnej liczbie rozpatrywanych wniosków w analizowanym okresie ogłoszenie upadłości występowało relatywnie rzadko. Najwięcej upadłości nastąpiło w latach 1990-1992 (tab. 2). Od 1993 r. udział liczby ogłoszonych upadłości w ogólnej liczbie rozpatrywanych wniosków oscylował wokół 20%. Więcej niż wniosków, w przypadku których ogłoszono upadłość, było wniosków oddalonych, odrzuconych ze względu na braki formalne lub umorzonych.

Tabela 2

Liczba rozpatrywanych wniosków o upadłość oraz sposób zakończenia tych spraw (w %) w Polsce w latach 1990-2002

Lata	Liczba rozpatrywanych wniosków*	Ogłoszenie upadłości	Oddalenie wniosku	Inne**
1990	59	47,5	42,4	10,1
1991	656	45,3	25,3	29,4
1992	2155	37,7	29,7	32,6
1993	4324	20,0	32,4	47,6
1994	4056	19,4	28,1	52,5
1995	3246	22,2	31,2	46,6
1996	3155	25,2	27,5	47,3
1997	2531	26,8	26,9	46,3
1998	2793	25,9	23,5	50,6
1999	2986	23,8	25,7	50,5
2000	3908	22,4	22,6	55,0
2001	5499	16,5	21,8	61,7
2002	6456	17,7	21,5	60,8

O b j a ś n i e n i a: * Liczba rozpatrywanych wniosków oznacza sumę wniosków, które wpłynęły w danym roku i w latach wcześniejszych; ** Przede wszystkim odrzucenie lub umorzenie wniosku.

Ź r ó d ł o: Jak rys. 1.

2. Analiza porównawcza przedsiębiorstw, wobec których w 2001 r. złożono wnioski o upadłość w sądach rejonowych w Opolu, Poznaniu i Zielonej Górze

W roku 2001 w trzech badanych sądach rejonowych złożono łącznie 577 wniosków o upadłość, co stanowiło 9% ogólnej liczby wniosków złożonych w tym roku w Polsce. Z badanej grupy najwięcej wniosków złożono w Poznaniu – 345, następnie w Opolu – 152 i w Zielonej Górze – 80 (tab. 3).

Stosunek liczby przedsiębiorstw (dłużnicy), których dotyczyły zgłaszane wnioski o upadłość, do liczby złożonych wniosków wahała się od 74 do 89%. Oznacza to, że wobec niektórych przedsiębiorstw wnioski o upadłość składano wielokrotnie. Było to spowodowane brakami formalnymi w dokumentacji bądź składaniem wniosków równolegle przez dłużnika i wierzycieli (jednego lub wielu).

Z zebranych danych wynika, że w przypadku 60% badanych przedsiębiorstw wniosek składany był przez samego dłużnika (tab. 4). Jest to sytuacja prawidłowa,

Tabela 3

Wnioski upadłościowe zgłoszone w 2001 r. w sądach rejonowych w Opolu, Poznaniu i Zielonej Górze oraz liczba przedsiębiorstw, których dotyczyły

Upadłości	Opole	Poznań	Zielona Góra
Liczba wniosków	152	345	80
Liczba przedsiębiorstw, których wnioski dotyczyły	122	254	71
Liczba przedsiębiorstw do liczby złożonych wniosków (w %)	80,3	73,6	88,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów sądów rejonowych w Opolu, Poznaniu i Zielonej Górze.

gdyż w przypadku wzrastających problemów finansowych i towarzyszących im trudności w regulowaniu zobowiązań dłużnik jest prawnie zobowiązany do złożenia w sądzie wniosku o ogłoszenie upadłości.

Tabela 4

Struktura przedsiębiorstw ze względu na podmiot składający wniosek o upadłość w 2001 r. (w %)

Wnioskodawca	Opole	Poznań	Zielona Góra
Dłużnik	52,5	57,9	59,1
Wierzyciel	34,4	34,6	31,0
Likwidator	2,5	1,6	9,9
Dłużnik + wierzyciel	9,0	5,9	0,0
Inne*/brak danych	1,6	0,0	0,0

* Obejmuje wnioski składane przez dłużnika wraz z likwidatorem oraz przez syndyka.

Źródło: Jak tab. 3.

W objętych badaniem sądach wobec co trzeciego przedsiębiorstwa wniosek o upadłość został złożony przez wierzyciela. Znacznie rzadziej wnioski składane były zarówno przez dłużnika, jak i wierzyciela – w Opolu wobec 9% przedsiębiorstw, w Poznaniu wobec 6%, a w Zielonej Górze taka sytuacja nie wystąpiła w ogóle.

Analiza wskazała na duże zróżnicowanie badanych sądów pod względem wyniku rozpatrzenia wniosków o upadłość złożonych w 2001 r. (tab. 5). W sądzie w Opolu ogłoszono upadłość wobec co trzeciego przedsiębiorstwa, w Poznaniu – wobec co piątego, a w Zielonej Górze – wobec co szóstego. W bardzo wielu przypadkach nastąpiło oddalenie wniosku – od 23% w Opolu do prawie 51% w Zielonej Górze.

Tabela 5

Zakończenie spraw o upadłość przedsiębiorstw w 2001 r. (w %)

Sposób zakończenia	Opole	Poznań	Zielona Góra
Ogłoszenie upadłości	36,9	19,3	15,5
Oddalenie wniosku	23,0	30,3	50,6
Odrzucenie wniosku	23,8	30,3	25,4
Umorzenie postępowania	8,2	9,8	1,4
Inne*/brak danych	8,1	10,3	7,0

* Pozycja „Inne" obejmuje: postępowania w toku, przekazanie do innych sądów.
Źródło: Jak tab. 3.

Często sądy odrzucały złożone wnioski – dotyczyło to co czwartego przedsiębiorstwa z Opola i Zielonej Góry oraz prawie co trzeciego z Poznania.

Struktura badanych przedsiębiorstw ze względu na ich formę prawną była w badanych sądach podobna (tab. 6). Około 60% stanowiły spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, następnie spółki akcyjne i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Co ciekawe, struktura własnościowa upadających przedsiębiorstw nie wykazuje zbieżności ze strukturą zarejestrowanych przedsiębiorstw. W roku 2001 udział spółek z ograniczoną odpowiedzialnością w ogóle zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wyniósł niecałe 5%, podczas gdy osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły prawie 80% podmiotów[5].

Tabela 6

Forma prawna przedsiębiorstw, wobec których złożono wnioski o upadłość (w %)

Forma własności	Opole	Poznań	Zielona Góra
Spółka akcyjna	10,7	9,8	14,1
Spółka cywilna	6,6	5,9	2,8
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	60,7	60,2	62,0
Spółdzielnia	4,9	5,1	4,2
Przedsiębiorstwo państwowe	0,8	2,0	5,6
Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą	12,3	15,8	4,2
Inne/brak danych	3,0	1,2	7,1

Źródło: Jak tab. 3.

[5] Struktura zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w systemie REGON ze względu na formę prawną w 2001 r. była następująca: spółki akcyjne – 0,3%, spółki cywilne – 8,6%, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – 4,7%, spółdzielnie – 0,6%, przedsiębiorstwa pań-

Struktura branżowa dłużników w badanych sądach była również dość zbliżona. Najwięcej było przedsiębiorstw produkcyjnych (35%), następnie handlowych, usługowych i z branży budownictwa (por. tab. 7 i rys. 3)[6]. Struktura ta (podobnie jak struktura własnościowa) nie wykazuje zbieżności ze strukturą branżową zarejestrowanych przedsiębiorstw ogółem w Polsce. W roku 2001 przedsiębiorstwa produkcyjne stanowiły na badanym terenie zaledwie 11,3%. Ze względu na to, że udział tych przedsiębiorstw wśród dłużników stanowił ponad 30%, dojść można do wniosku, że znacznie trudniej prowadzić działalność produkcyjną niż handlową czy usługową.

Tabela 7

Struktura branżowa przedsiębiorstw, wobec których złożono wniosek o upadłość w 2001 r. (w %)

Branże	Opole*	Poznań**	Zielona Góra***
Produkcja	35,1	30,1	39,5
Handel	20,6	25,9	26,3
Usługi	17,5	19,3	15,8
Budownictwo	15,5	13,9	13,2
Inne	11,3	10,8	5,2

* Dane dla 80% przedsiębiorstw, wobec których złożono wnioski upadłościowe; ** Dane dla 65% przedsiębiorstw; *** Dane dla 53% przedsiębiorstw

Źródło: Jak tab. 3.

Wierzyciele, na których wskazywano w składanych wnioskach, to: dostawcy, urząd skarbowy, ZUS, bank, pracownicy przedsiębiorstwa. Wnioskodawcy wskazywali często równocześnie na kilku wierzycieli. Najczęściej zobowiązania dotyczyły dostawców, a następnie ZUS i urzędu skarbowego (por. tab. 8 i rys. 4). Bank i pracownicy mieli najmniejszy udział we wskazaniach jako główni wierzyciele. Można przypuszczać, że regulowanie zobowiązań wobec pracowników i banku stanowiło priorytet polityki finansowej znajdujących się w słabej kondycji finansowej przedsiębiorstw.

Pracownicy to ważne ogniwo, podtrzymujące działanie przedsiębiorstwa i niewypłacanie im wynagrodzeń grozić może przerwaniem produkcji czy świadczenia usług. Natomiast pierwszoplanowe regulowanie zobowiązań wo-

---

stwowe – 0,1%, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 78,6%, inne – 7,2%. Rocznik Statystyczny 2002, s. 584.

[6] Struktura zarejestrowanych w systemie REGON podmiotów gospodarczych ze względu na przedmiot ich działalności była w 2001 r. następująca: produkcja – 11,3%, handel – 33,9%, usługi – 28,6%, budownictwo – 10,6%, inne – 15,6%. Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny 2003, GUS, Warszawa 2003, s. 612-621.

Rys. 3. Struktura branżowa przedsiębiorstw, wobec których złożono wniosek o upadłość w 2001 r. – średnia z trzech sądów
Źródło: Jak tab. 3

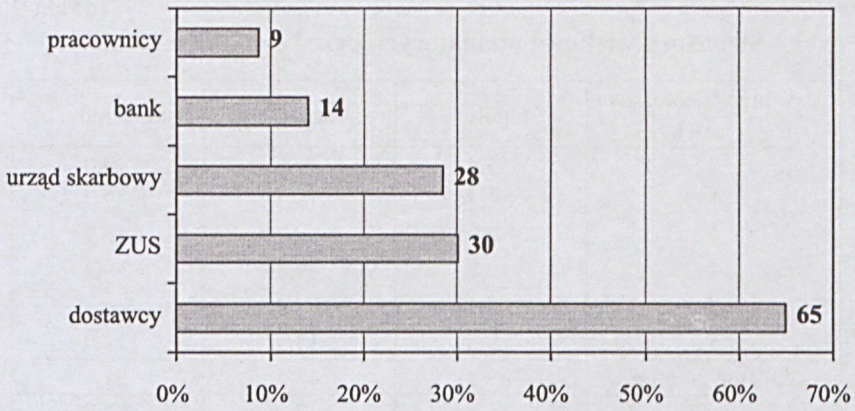
bec banków jest uzasadnione dążeniem do możliwie długiego utrzymywania wiarygodności kredytowej w celu uzyskiwania kredytów na bieżące regulowanie zobowiązań. Niestety z literatury wynika, że w sytuacji nadmiernego korzystania z kredytów bankowych przedsiębiorstwo może szybko wpaść w tzw. spiralę zadłużenia.

W formularzu wniosku o ogłoszenie upadłości znajduje się pytanie o przyczyny, które uzasadniały jego złożenie. W analizowanych wnioskach odpowiedzi na to pytanie udzieliło odpowiednio: w Opolu – 81%, w Poznaniu – 49%, a w Zielonej Górze – tylko 28% składających wnioski. Z tych niepełnych infor-

Tabela 8
Główni wierzyciele przedsiębiorstw, wobec których złożono wnioski o upadłość w 2001 r. (w ankiecie możliwe wiele wskazań) (w %)

Wierzyciele	Opole*	Poznań**	Zielona Góra***
Dostawcy	66,7	75,5	52,6
ZUS	38,4	28,1	23,7
Urząd skarbowy	29,3	24,5	31,6
Bank	17,2	11,5	13,2
Pracownicy	7,1	5,8	13,2

* Dane dla 80% przedsiębiorstw, wobec których złożono wnioski upadłościowe;
** Dane dla 54% przedsiębiorstw; *** Dane dla 53% przedsiębiorstw
Źródło: Jak tab. 3.

Rys. 4. Główni wierzyciele przedsiębiorstw, wobec których złożono wnioski o upadłość w 2001 r. (w ankiecie możliwe wiele wskazań) – średnia z trzech sądów

Źródło: Jak tab. 3

macji wynika, że za główną przyczynę upadłości uznawano zadłużenie (około 60% wszystkich wskazań), co oznaczać może m.in. brak odpowiednich umiejętności kadry zarządzającej tymi przedsiębiorstwami. Na drugim miejscu (około 24% wskazań) znalazła się recesja, załamanie rynku i brak zamówień. W pojedynczych przypadkach wskazywano na inne przyczyny. Odpowiedzi potwierdzają generalnie „klasyczne" przyczyny, które są podawane przez dłużników w gospodarkach rozwiniętych. Wynikają one głównie z braku umiejętności i wiedzy z zakresu zarządzania, a przejawiają się w niedostatecznej jakości zarządzania, nieodpowiedniej strukturze organizacyjnej, słabym marketingu, błędach w zarządzaniu finansowym.

Zagrożenie przedsiębiorstw upadłością jest związane również z ich wiekiem. Młode przedsiębiorstwa są w wyższym stopniu zagrożone upadłością, niż przedsiębiorstwa dłużej działające na rynku. W Zielonej Górze (tab. 9) ponad 50% wniosków dotyczyło przedsiębiorstw, które funkcjonowały krócej niż 5 lat, a prawie 10% – krócej niż rok. W Opolu i Poznaniu struktura wiekowa była nieco inna, jednakże we wszystkich trzech analizowanych sądach 75% złożonych wniosków o upadłość dotyczyło przedsiębiorstw istniejących nie dłużej niż 10 lat, co jest zgodne z prawidłowościami obserwowanymi w krajach rozwiniętych[7].

[7] D. Hadasik, *Upadłość przedsiębiorstw w Polsce i metody jej prognozowania*, Zeszyty Naukowe, seria II, Prace habilitacyjne, z. 153, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1998, s. 44-46.

Tabela 9

Struktura wiekowa upadających przedsiębiorstw (w %)

Wiek przedsiębiorstwa (w latach)	Opole*	Poznań**	Zielona Góra***
0	5,4	1,6	0,0
1	2,7	6,3	9,7
2	2,7	8,7	12,9
3	10,8	9,5	9,7
4	8,1	7,9	6,5
5	9,5	13,5	12,9
Łącznie do 5 lat	39,2	47,5	51,7
6	6,8	7,9	12,9
7	8,1	7,1	3,2
8	12,2	8,7	6,5
9	9,5	2,4	9,6
10	1,4	5,6	6,5
Łącznie do 10 lat	77,2	79,2	90,4
11	4,1	10,3	3,1
12 i więcej	18,7	105	6,5

* Dane dla 49,6% przedsiębiorstw, wobec których złożono wnioski upadłościowe w poszczególnych sądach; ** Dane dla 60,6% przedsiębiorstw; *** Dane dla 43,7% przedsiębiorstw.

Źródło: Jak tab. 3.

3. Zmiany procesów upadłościowych poznańskich przedsiębiorstw w latach 1995-2001

Dla uzyskania dokładniejszego obrazu upadłości przedsiębiorstw w Polsce podjęto próbę określenia zmian procesów upadłościowych na przestrzeni kilku lat. W tym celu analizą objęto wnioski o upadłość od roku 1995 złożone w Sądzie Rejonowym w Poznaniu[8].

W 1995 r. liczba wniosków o upadłość złożonych w Sądzie Rejonowym w Poznaniu wyniosła 206, a przez następne cztery lata oscylowała wokół 150 (tab. 10). Największy wzrost liczby składanych wniosków odnotowano w Poznaniu dla lat 2000 i 2001, kiedy to w 2000 r. wyniósł on blisko 60% w porównaniu do roku wcześniejszego, a w 2001 r. – prawie 35%. Podobny przyrost liczby wniosków

[8] Wybór przedsiębiorstw poznańskich i okresu analizy był zdeterminowany możliwością uzyskania informacji.

zanotowano w sądach całej Polski (było to odpowiednio 41 i 45%). Główną przyczyną takiego zwiększenia liczby składanych wniosków zarówno w Poznaniu, jak i w skali całego kraju było niskie tempo wzrostu gospodarczego. Warto podkreślić, że w całym badanym okresie złożono więcej wniosków niż było przedsiębiorstw, których one dotyczyły (relacja liczby przedsiębiorstw do liczby wniosków wynosiła około 70%).

Tabela 10

Wnioski upadłościowe zgłaszane w Sądzie Rejonowym w Poznaniu w latach 1995-2001

Upadłości	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Liczba wniosków	206	160	130	154	157	266	345
Liczba przedsiębiorstw, których wnioski dotyczyły	149	110	96	118	120	189	254
Dynamika zmian (rok poprzedni=100) (w %)	bd.	–25,7	–12,7	22,9	1,7	57,5	34,4
Liczba przedsiębiorstw do liczby wniosków (w %)	72,3	68,8	73,8	76,6	76,4	71,1	73,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Sądu Rejonowego w Poznaniu.

Wśród podmiotów zgłaszających w sądzie poznańskim wnioski o upadłość największy udział mieli sami dłużnicy. Od 1996 r. udział ten wahał się w granicach od 58 do 72% (tab. 11). W badanym okresie z roku na rok wierzyciele coraz częściej składali wnioski o upadłość: w 1996 r. w co czwartym przypadku, a w 2001 r. – w co trzecim. Ponadto udział likwidatora jako składającego wniosek spadł z 14% w 1996 r. do 1,6% w 2001 r.

Tabela 11

Struktura przedsiębiorstw ze względu na podmiot składający wniosek o upadłość w Sądzie Rejonowym w Poznaniu w latach 1995-2001 (w %)

Wnioskodawca	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Dłużnik	bd.	59,2	66,6	71,2	68,4	72,0	58,2
Wierzyciel	bd.	21,8	21,9	21,2	25,8	22,7	34,5
Dłużnik i wierzyciel	bd.	4,5	4,2	4,2	3,3	4,8	5,8
Likwidator	bd.	14,5	7,3	3,4	2,5	0,5	1,5

Źródło: Jak tab. 10.

Spośród przedsiębiorstw, wobec których złożono w Poznaniu w 1995 r. wnioski o upadłość, ogłoszono ją wobec co trzeciego (tab. 12). Wskaźnik ten w bada-

nym okresie podlegał dużym zmianom, np. w 2001 r. upadłość ogłoszono wobec co piątego przedsiębiorstwa. Bardzo wysoki udział w sposobie rozpatrzenia spraw upadłościowych miały oddalenia i odrzucenia wniosku, które dotyczyły w sumie (poza wyjątkowym rokiem 1998) około 60% wszystkich złożonych wniosków. Było to zbieżne z sytuacją występującą w całej Polsce (tab. 2).

Tabela 12

Sposób zakończenia spraw upadłościowych, rozpatrywanych przez Sąd Rejonowy w Poznaniu w latach 1995-2001 (w %)

Sposób zakończenia spraw	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ogłoszenie upadłości	30,2	15,5	21,9	26,3	27,5	28,6	19,3
(w liczbach)	(45)	(17)	(21)	(31)	(33)	(54)	(49)
Oddalenie wniosku	30,2	26,4	30,2	13,6	27,5	26,5	30,3
Odrzucenie	34,9	21,8	29,2	25,4	31,7	30,7	30,3
Umorzenie postępowania	0,0	21,8	15,6	16,1	7,5	5,3	9,8
Inne*/brak danych	4,7	14,5	3,1	18,6	5,8	8,9	10,3

* Pozycja „Inne" obejmuje postępowania w toku, przekazanie do innych sądów.
Źródło: Jak tab. 10.

W strukturze własnościowej przedsiębiorstw, wobec których złożono w poznańskim sądzie wnioski o upadłość, największy udział (od około 50% do ponad 70%) miały spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (tab. 13). Zasadniczą zmianą, jaka zaszła w tej strukturze w ciągu sześciu lat, był spadek udziału przedsiębiorstw państwowych – z 15,4% w 1995 r. do 1,9% w 2001 r. Było to związane

Tabela 13

Forma prawna przedsiębiorstw, których dotyczyły wnioski upadłościowe składane w Sądzie Rejonowym w Poznaniu w latach 1995-2001 (w %)

Forma własności	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Spółki akcyjne	8,1	5,5	3,1	8,5	6,7	8,5	9,8
Spółki cywilne	2,0	3,6	5,2	6,8	3,3	5,3	5,8
Spółki z o.o.	52,4	62,7	67,7	57,6	71,7	68,3	60,6
Spółdzielnie	4,7	3,6	7,3	8,5	3,3	2,1	5,1
Przedsiębiorstwa państwowe	15,4	9,1	9,4	6,8	2,5	2,6	1,9
Osoby fizyczne	16,8	15,5	7,3	11,8	10,8	11,6	15,7
Inne / brak danych	0,6	0,0	0,0	0,0	1,7	1,6	1,1

Źródło: Jak tab. 10.

z procesami prywatyzacji tych przedsiębiorstw, ich likwidacją i w efekcie – spadkiem ich ogólnej liczby.

Podsumowanie

Autorki mają świadomość, że zaprezentowane dane są wycinkowe, niemniej – wobec braku takich badań w Polsce – dają pewien obraz zagrożonych upadłością przedsiębiorstw oraz przebiegu spraw upadłościowych w polskich sądach w ostatnich latach. Analiza tych danych prowadzi do stwierdzenia pewnych charakterystycznych cech procesów upadłościowych w Polsce:

1) Stopa wzrostu liczby składanych wniosków o upadłość była silnie ujemnie skorelowana z tempem zmian PKB.
2) Liczba przedsiębiorstw, których dotyczyły procesy upadłościowe, była zdecydowanie mniejsza od liczby złożonych wniosków.
3) Rozpatrując złożone wnioski o upadłość, sąd najczęściej decydował się na ich oddalenie bądź odrzucenie. Ogłoszenie upadłości występowało – średnio – w co piątej sprawie.
4) Wnioski o upadłość dwa razy częściej składane były przez dłużnika niż przez wierzycieli.
5) Typowe przedsiębiorstwo zagrożone upadłością to: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z branży produkcyjnej, działająca na rynku krócej niż 10 lat.
6) Trzej główni wierzyciele upadających przedsiębiorstw to w kolejności: dostawcy, ZUS i urząd skarbowy.
7) Liczba wniosków o upadłość składanych wobec przedsiębiorstw państwowych wykazuje tendencję malejącą.

Literatura

Hadasik D., *Upadłość przedsiębiorstw w Polsce i metody jej prognozowania*, Zeszyty Naukowe, seria II, Prace habilitacyjne, z. 153, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1998.

Insolvenzen in Europa. Jahr 2000. Eine Untersuchung der Creditreform Wirtschafts- und Konjunkturforschung, http://www.creditreform.de/angebot/Downloads_Analysen/Wirtschaftsanalysen/Europa.pdf, lipiec 2003.

Rocznik Statystyczny 2002, GUS, Warszawa 2003.

Rocznik Statystyczny 2003, GUS, Warszawa 2003.

Sojak S., *Przyczyny rozwoju i upadku przedsiębiorstw w okresie transformacji systemowej w latach 1990-98 w ocenie banków*, Roczniki Naukowe WSB w Toruniu 2001 nr 1 (1), Wydawnictwo WSB w Poznaniu, Poznań 2001.

www.ms.gov.pl/statystyki
Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2001 r., GUS, Warszawa 2002.

CHARACTERISTICS OF BANKRUPTCY OF THE POLISH ENTERPRISES – RESULTS OF AN EMPIRICAL STUDY

Summary

The paper presents business insolvency proceedings in Poland in the 90's based on the official information and data collected in the regional courts in Opole, Poznań and Zielona Góra. It was stated that there was a strong negative correlation between bankruptcy and GDP growth rates. The court most often took decisions to reject examined petitions. Bankruptcy was declared on average in every fifth case. Using the data collected in three courts some general features of insolvency proceedings and failing enterprises were distinguished. It was found that bankruptcy petitions were addressed to the court by debtors twice more often than by creditors. The three main creditors of the failing enterprises were: suppliers, Social Security Office, Tax Office. According to the study, a typical failing enterprise was: a company with limited liability, in the manufacturing business, operating on the market up to10 years.